

Asia: VN/35729/2023

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi sosiaalihuoltolain ja siihen liittyvien lakien muuttamisesta

Taustatiedot lausunnonantajalta

Edustan

Yliopisto tai ammattikorkeakoulu tai tieteellinen järjestö

Lausunnonantajan lausunto

1 Onko ehdotus kokonaisuudessaan kannatettava?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti esityksen kannatettavuudesta?

Sosiaalihuoltolain uudistaminen on ajankohtainen ja perusteltu hanke. Sosiaalihuollon sääntely on osin hajanaista, ja hyvinvointialueuudistuksen jälkeen henkilöstörakenteet ja tehtäväkokonaisuudet ovat edelleen muotoutumassa. Uudistuksen tavoitteet – palvelujen integraation vahvistaminen, ennaltaehkäisyn painottaminen, perustason vahvistaminen ja henkilöstön työajan kohdentaminen asiakastyöhön – ovat kannatettavia. On kuitenkin tärkeää, että henkilöstörakenteen kehittämisessä ei synny tarpeettomia raja-aitoja, jotka heikentävät moniammatillisuuden toteutumista ja kaventavat sosiaalihuollon tehtävissä hyödynnettävää osaamista. Lisäksi julkisten palvelujen toimiva suhde esimerkiksi kolmannen sektorin tarjoamiin palveluihin on varmistettava.

2 Vastaavatko ehdotukset esityksen tavoitteita?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti esityksen tavoitteista?

On tärkeää erottaa toisistaan ne tehtävät, joissa käytetään julkista valtaa – kuten hallintopäätösten tekeminen tai tahdosta riippumattomiin toimenpiteisiin liittyvä valmistelu – ja ne tehtävät, joissa painottuvat ohjaus, tuki, valmennus ja yhteisöllinen työ. Ensimmäisissä on perusteltua edellyttää laillistetun sosiaalihuollon ammattihenkilön vastuuta. Jälkimmäisissä ratkaisevaa tulee olla tehtävän sisältö ja siihen soveltuva osaaminen. Sosiaalihuollon ammattihenkilölain (817/2015) tarpeettoman ahdas tulkinta hallinnollisena kelpoisuusnormina voi johtaa siihen, että ennaltaehkäisevä ja

osallisuutta vahvistava työ kaventuu, vaikka juuri nämä työmuodot ovat hallitusohjelman mukaisen kustannusvaikuttavan sosiaalihuollon keskeisiä. Vaikka tässä esityksessä ei ole mukana ammattihenkilölain uudistamista, ovat tämän esitykset muutokset pohjana kyseisen lain muutoksille ja ne tulee ottaa huomioon myös tässä esityksessä.

3 Lausuntopalaute luvusta 1, onko erityistä tukea tarvitsevaa asiakasta koskeva pykäläesitys 5 a § kannatettava?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti esityksen kannatettavuudesta?

Pykälä 5 määrittelee erityistä tukea tarvitsevan asiakkaan ja asettaa sosiaalihuollolle velvoitteen kiinnittää erityistä huomiota neuvontaan, edun arviointiin, yksilöllisiin tarpeisiin sekä hyvinvoinnin seurantaan. Lisäksi säädetään velvollisuudesta tavata asiakas riittävän usein henkilökohtaisesti. Säännös on sisällöllisesti perusteltu, mutta sen soveltamisen kannalta on tärkeää täsmentää, mitä se merkitsee ammatillisen työnjaon näkökulmasta.

Erytynen tuki ei tarkoita yksinomaan sosiaalityöntekijän toteuttamaa palvelua. Pykälä määrittää asiakkaan tuen tarpeen, ei tietyn ammattiryhmän tehtävävarausta. Erytyiseen tukeen sisältyy sekä oikeudellista harkintaa edellyttäviä tehtäviä että arjen ohjausta, rinnalla kulkemista, osallisuuden vahvistamista ja hyvinvoinnin seuranta. Näistä vain osa sisältää julkisen vallan käyttöä. Edun arviointi tulee erottaa oikeudellisesta päätöksenteosta. Hallintopäätöksiin ja mahdollisiin rajoitustoimenpiteisiin liittyvä juridinen harkinta kuuluu sosiaalityöntekijälle. Sen sijaan arjen tasolla tapahtuva hyvinvoinnin seuranta, huolen tunnistaminen, asiakkaan kuuleminen ja verkostotyö voivat toteutua moniammatillisesti.

Pykälää 5 tulee tulkita moniammatillisen toteuttamisen periaatteen mukaisesti. Julkista valtaa sisältävät ratkaisut kuuluvat sosiaalityöntekijälle, mutta erityisen tuen kokonaisuus voi sisältää tehtäviä, jotka kuuluvat myös muille sosiaalihuollon ammattihenkilöille. Sääntelyn tulkinnan tulee mahdollistaa tehtävälähtöinen ja osaamiseen perustuva työnjako sekä eri ammattiryhmien tarkoituksenmukainen hyödyntäminen erityistä tukea tarvitsevien asiakkaiden palveluissa.

4 Lausuntopalaute luvusta 2, onko erillinen hyvinvoinnin edistämistä koskeva 10 a § kannatettava?

Kyllä

Perustelut tiiviisti esityksen kannatettavuudesta?

Pykälä 10 a § määrittelee hyvinvoinnin edistämisen sosiaalihuollon keinoin toteutettavaksi suunnitelmalliseksi ja poikkihallinnolliseksi työksi, jonka tavoitteena on vahvistaa toimintakykyä ja osallisuutta sekä vähentää hyvinvoinnin uhkia väestö-, yhteisö- ja yksilötasolla. Säännös on linjassa sosiaalihuollon ennaltaehkäisevän tehtävän kanssa, mutta sen toimeenpano edellyttää selkeää moniammatillista tulkintaa.

Hyvinvoinnin edistäminen ei ole yksittäinen palvelu eikä yhden ammattiryhmän tehtävä, vaan rakenteellinen ja yhteisöllinen kokonaisuus. Väestö- ja yhteisötasoinen työ, johon sisältyy yhteisöjen vahvistaminen, osallisuuden tukeminen ja kasvuolosuhteiden parantaminen, edellyttää osaamista, joka ulottuu perinteisen yksilökohtaisen asiakastyön ulkopuolelle. Tässä työssä keskeisiä ovat yhteisöllinen työote, verkostoyhteistyö, osallistavat menetelmät ja alueellinen kehittämisosaaminen.

Olennaista on, että hyvinvoinnin edistämistä tulee toteuttaa tehtävälähtöisesti ja moniammatillisesti. Säännöksen soveltamisen tulee mahdollistaa eri koulutustaustaisten sosiaalihuollon ammattihenkilöiden osaamisen tarkoituksenmukainen hyödyntäminen erityisesti yhteisö- ja väestötasoisessa työssä. Näin varmistetaan, että hyvinvoinnin edistäminen ei jää hallinnolliseksi tavoitteeksi, vaan toteutuu käytännön tasolla ennaltaehkäisevänä ja osallisuutta vahvistavana työnä.

5 Lausuntopalaute luvusta 3 - sosiaalityö ja sosiaaliohjaus: Ovatko ehdotukset selkeitä ja toteutettavissa olevia?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti?

Kokonaisuus on rakenteellisesti selkeä, mutta sen tulkinnassa on varmistettava, ettei ammatillista asiantuntijatyötä ymmärretä yksinomaan yhden ammattiryhmän tehtäväkentäksi. Luvussa kuvattu työ sisältää sekä julkisen vallan käyttöä että toiminnallista, ohjauksellista ja yhteisöllistä tukea, jotka edellyttävät erilaista osaamista ja mahdollistavat moniammatillisen toteutuksen.

14 a §:n mukainen ensisijaisuus ammatilliselle asiantuntijatyölle ei saa johtaa palvelujen tarpeettomaan juridisoitumiseen, vaan sen tulee turvata oikea-aikainen ja riittävä tuki. Tuen tarpeen arviointi, suunnitelmallinen muutostyö, arjen toimintakyvyn vahvistaminen ja palvelujen yhteensovittaminen muodostavat kokonaisuuden, jossa sosiaalityöntekijän vastuu julkisen vallan käyttöä sisältävistä ratkaisuista yhdistyy sosiaaliohjauksen ja muun käytännönläheisen työn osaamiseen.

6 Lausuntopalaute luvusta 3 - lapsiperhepalvelu: Onko ehdotus uudesta lapsiperhepalvelusta ja siihen sisältyvästä taloudellisesta tuesta selkeä ja toteutettavissa oleva?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti?

Lapsiperhepalvelu, perheryhmäkotoiminta sekä nuorten psykososiaalinen tuki ovat luonteeltaan vahvasti toiminnallisia ja yhteisöllisiä palveluja. Niiden vaikuttavuus perustuu arjen ympäristöissä tapahtuvaan työskentelyyn, osallisuuden vahvistamiseen ja pitkäjänteiseen rinnalla kulkemiseen. Sääntelyn soveltamisen tulee mahdollistaa myös pedagogisen, yhteisöllisen ja verkostotyöhön

suuntautuneen osaamisen hyödyntäminen näissä palveluissa sosiaalihuollon ammattihenkilöstön tekemän työn rinnalla.

Ehdotus koota perhetyö, kasvatus- ja perheneuvonta sekä kotiin vietävä tai päivämuotoinen tehostettu perhetyö ja perhekuntoutus yhdeksi lapsiperhepalveluksi on kannatettava rakenteellinen uudistus. Se voi lisätä palvelun joustavuutta, selkeyttä kokonaisuutta ja vahvistaa varhaisen tuen saatavuutta. Samalla on kuitenkin varmistettava, että palvelun yhdistäminen ei hämää eri tukimuotojen osaamisvaatimuksia tai heikennä erityistä tukea tarvitsevien lasten oikeusturvaa. Palvelun tulee muodostaa selkeästi jäsenelty kokonaisuus, jossa tuen intensiteetti ja menetelmällisyys vastaavat lapsen ja perheen yksilöllistä tarvetta.

Lapsiperhepalvelun tarkoitus – lapsen kasvun, hyvinvoinnin ja turvallisen kasvuympäristön turvaaminen sekä vanhemmuuden ja arjen hallinnan vahvistaminen – on perusteltu ja linjassa lapsen edun ensisijaisuuden kanssa. On tärkeää korostaa, että palvelua voidaan toteuttaa joustavasti eri kokoonpanoissa ja myös lastensuojelun asiakkuudessa, mutta tällöin työnjaon sosiaalityön, sosiaaliohjauksen ja mahdollisten muiden asiantuntijoiden välillä tulee olla selkeä. Erityisen tehostetussa työskentelyssä tavoitteet, sisältö ja seuranta on kirjattava asiakassuunnitelmaan, jotta työskentely on läpinäkyvää ja sitouttaa kaikkia osapuolia.

Taloudellisen tuen sisällyttäminen lapsiperhepalveluun erityistä tukea tarvitsevan lapsen osalta on kannatettava täsmennys. Lapsen yksilöllisiin tarpeisiin perustuva, välttämätön taloudellinen tuki vahvistaa lapsen oikeuksien toteutumista ja ehkäisee tilanteita, joissa lapsen hyvinvointi vaarantuu perheen taloudellisista rajoitteista johtuen. Samalla on tärkeää säilyttää selkeä rajanveto toimeentulotukeen nähden ja varmistaa, että taloudellinen tuki on suunnitelmallista, lapsen asiakassuunnitelmaan kytkeytyvää ja aidosti lapsen terveyden ja kehityksen turvaamiseen kohdentuvaa

7 Lausuntopalaute luvusta 3 - Onko ehdotus uudesta työikäisten toimintakyvyn ja osallisuuden tuen palvelusta selkeä ja toteutettavissa oleva?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti?

Työikäisten toimintakyvyn ja osallisuuden tuen palvelua koskevassa sääntelyssä on välttämätöntä turvata vammaisten henkilöiden yhdenvertaiset oikeudet sekä tosiasiallinen mahdollisuus osallistua palveluun. Palvelun tulee toteutua YK:n vammaissopimuksen ja perustuslain 6 §:n mukaisen yhdenvertaisuuden periaatteiden mukaisesti siten, että vammaiselle henkilölle järjestetään hänen yksilöllisen tarpeensa mukaiset kohtuulliset mukautukset ja riittävä tuki. Tämä tarkoittaa esteettömiä toimintaympäristöjä, saavutettavaa viestintää sekä oikeutta käyttää omaa kieltään ja kommunikaatiotapaansa. Esimerkiksi viittomakielen tulkkauspalvelut, puhevammaisten tulkkaus sekä muut kommunikoinnin tukimuodot tulee turvata subjektiivisena oikeutena aina, kun ne ovat välttämättömiä palveluun osallistumisen, osallisuuden ja itsemääräämisoikeuden toteutumiseksi.

Lisäksi on varmistettava, ettei palvelun viimesijaisuus tai vapaaehtoisuus johda tilanteeseen, jossa vammaiset henkilöt jäävät ilman tarvitsemiaan palveluja tai joutuvat kohtuuttomaan vastuuseen palvelujärjestelmässä suunnistamisesta. Vammaisen henkilön työ- ja toimintakyvyn tukemisen tulee perustua yksilölliseen arvioon, jossa huomioidaan fyysinen, psyykkinen, kognitiivinen ja sosiaalinen toimintakyky sekä tarvittavat tukipalvelut kokonaisuutena. Tuen on oltava riittävää, jatkuvaa ja tarvittaessa pitkäkestoista, ja sen tulee mahdollistaa aito osallisuus – ei ainoastaan työmarkkinoille pääsy silloin, kun se on realistista, vaan myös yhteiskunnallinen osallistuminen ja merkityksellinen toimijuus henkilön omista lähtökohdista käsin.

8 Muu lausuntopalaute lukuun 3?

3 luvun kokonaisuutta tulee tulkita tehtävälähtöisesti ja moniammatillisesti. Julkista valtaa sisältävät päätökset ja oikeudellinen harkinta kuuluvat sosiaalityöntekijälle, mutta merkittävä osa luvussa tarkoitettusta asiakas- ja palvelutyöstä voidaan toteuttaa eri ammattiryhmien yhteistyönä. Näin turvataan sekä oikeusturva että palvelujen vaikuttavuus ja saavutettavuus.

9 Lausuntopalaute sosiaalihuollon toteuttamisen alkuvaiheessa: neuvonta ja ohjaus, vireilletulo ja sosiaalihuollon asiakkuus, yhteyden saaminen sosiaalihuoltoon ja tuen tarpeen arviointi (luvut 2 ja 4) Ovatko ehdotukset selkeitä ja toteutettavissa olevia?

Kyllä

Perustelut tiiviisti?

Ehdotettu sääntely selkeyttää sosiaalihuollon vireilletuloa, asiakkuuden alkamista ja ilmoitusmenettelyä sekä vahvistaa varhaista yhteydenottoa ja oikea-aikaista reagointia. Lastensuojelun näkökulmasta on kuitenkin keskeistä varmistaa, että sääntely tukee aidosti moniammatillista yhteistyötä eikä kavenna arviointi- ja päätöksentekovastuuta yksittäisen ammattiryhmän varaan. Lapsen tilanteen arviointi käynnistyy usein ilmoitusvaiheessa eri toimijoiden – varhaiskasvatuksen, koulun, terveydenhuollon, nuorisotyön ja poliisin – havaintojen perusteella, ja lainsäädännön tulee tunnistaa ja tukea tätä yhteistä vastuuta.

Ilmoitusvelvollisuuden systematisointi ja lastensuojeluilmoitusta koskevan sääntelyn kokoaminen sosiaalihuoltolakiin selkeyttää menettelyjä. Samalla on tärkeää korostaa, että ilmoitus on vasta moniammatillisen prosessin alku. Lapsen tuen tai lastensuojelun tarpeen arviointi edellyttää sosiaalityöntekijän juridista ja lapsen edun arviointiin liittyvää erityisosaamista, mutta myös sosiaaliohjauksen, nuorisotyön, psykologisen, pedagogisen ja terveydenhuollon asiantuntemuksen tiivistä yhteistyötä. Erityisesti poliisille tehtävää ilmoitusta koskevissa tilanteissa rinnakkainen lastensuojelun prosessi on turvattava siten, että lapsen kokonaistilanne arvioidaan yhteensovitusti.

Tuen tarpeen arviointia koskeva muutos, jossa arviointi integroidaan osaksi sosiaalityötä ja sosiaaliohjausta ilman erillistä arviointijaksoa, voi parhaimmillaan vahvistaa oikea-aikaista tukea. Lastensuojelutyössä tämä edellyttää selkeitä rakenteita työparityölle, konsultoinnille ja

verkostotyölle sekä sitä, että sosiaalityöntekijän erityiset tehtävät ja vastuu lapsen edun arvioinnissa säilyvät. Moniammatillinen työskentely on nähtävä lastensuojelussa rakenteellisena periaatteena, ei yksittäistapauksiin liittyvänä lisäelementtinä, jotta lapsen oikeudet ja oikeusturva toteutuvat kaikissa prosessin vaiheissa.

10 Lausuntopalaute luvusta 4 – asiakassuunnitelma ja omatyöntekijä? Ovatko ehdotukset selkeitä ja toteutettavissa olevia?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti?

Asiakassuunnitelmaa koskevassa sääntelyssä on tärkeää korostaa moniammatillisuuden merkitystä erityisesti tilanteissa, joissa asiakkaalla on useita samanaikaisia tuen tarpeita tai palveluja. Yksi koko sosiaalihuollon kattava asiakassuunnitelma voi parhaimmillaan toimia eri ammattiryhmien yhteisenä työvälineenä, joka kokoaa sosiaalityön, sosiaaliohjauksen, terveydenhuollon, kuntoutuksen sekä muiden toimijoiden tuen yhdeksi tavoitteelliseksi kokonaisuudeksi. Sujuva yhteistyö ehkäisee päällekkäistä työtä, vahvistaa tiedonkulkua ja varmistaa, että asiakkaan tilannetta tarkastellaan kokonaisvaltaisesti eikä sektoreittain. Tämä on erityisen tärkeää pitkäaikaisissa ja vaativissa asiakkuuksissa sekä erityistä tukea tarvitsevien asiakkaiden kohdalla.

Omatyöntekijän rooli korostuu moniammatillisen yhteistyön koordinoijana ja asiakkaan edun ensisijaisena valvojana. Omatyöntekijän tulee aktiivisesti koota eri toimijat yhteiseen työskentelyyn, huolehtia palvelujen yhteensovittamisesta ja varmistaa, että asiakas sekä hänen läheisensä tulevat kuulluiksi. Sujuva yhteistyö edellyttää selkeitä vastuita, yhteisiä tavoitteita ja keskinäistä ammatillista kunnioitusta eri ammattiryhmien välillä. Erityistä tukea tarvitsevien lasten ja aikuisten kohdalla on olennaista, että sosiaalityöntekijän asiantuntemus yhdistyy esimerkiksi terveydenhuollon, opetustoimen ja muiden palvelujen osaamiseen ilman hallinnollisia raja-aitoja.

Myös ilmoitusvelvollisuutta koskevien säännösten (40 ja 40 a §) tarkoituksena tulee olla asiakkaan oikea-aikaisen ja tarkoituksenmukaisen tuen varmistaminen moniammatillisesti. Sosiaalihuollon ja terveydenhuollon välinen yhteistyö on keskeistä erityisesti tilanteissa, joissa asiakkaan terveys, turvallisuus tai kehitys on vaarassa. Yhteistyörakenteiden tulee olla selkeitä ja toimivia, jotta asiakkaan asia etenee viivytyksettä eikä hän joudu itse koordinoimaan eri viranomaisien välistä työnjakoa. Moniammatillinen, suunnitelmallinen ja asiakaslähtöinen yhteistyö on edellytys vaikuttavalle sosiaalihuollolle ja asiakkaan edun toteutumiselle.

11 Lausuntopalaute luvusta 4 - erityistä tukea tarvitsevan lapsen sosiaalityöntekijän asiakasmitoitus. Onko ehdotus selkeä ja toteuttavissa oleva?

Kyllä

Perustelut tiiviisti?

Erityistä tukea tarvitsevan lapsen omatyöntekijän enimmäisasiakasmäärän (47 lasta) tarkoituksena on turvata lapsen edun toteutuminen ja mahdollistaa laadukas, suunnitelmallinen työskentely. Mitoitusta voidaan pitää realistisena uudistuksen tavoitteiden kannalta. Vaikka omatyöntekijä toimii virkavastuulla ja kantaa kokonaisvastuun lapsen asiasta, työ ei voi eikä saa olla yksin tehtävää. Omatyöntekijän tulee aktiivisesti hyödyntää moniammatillista verkostoa, mukaan lukien pedagoginen, psykologinen, terveydenhuollon ja yhteisöllinen osaaminen, jotta lapsen tuen tarpeisiin voidaan vastata kokonaisvaltaisesti. Asiakasmäärän rajaaminen luo edellytykset sille, että omatyöntekijällä on tosiasiallinen mahdollisuus koota ja johtaa tätä verkostoa, tehdä tiivistä työparityötä sekä varmistaa eri toimijoiden sujuva yhteistyö lapsen ja perheen hyväksi. Tilapäinen poikkeaminen enimmäismäärästä on mahdollista lapsen edun sitä välttämättä vaatiessa, mutta lähtökohdانا tulee olla hallittava työmäärä, joka mahdollistaa aidon moniammatillisen ja vaikuttavan työskentelyn.

12 Muu lausuntopalaute lukuun 4?

Esitetyissä muutoksissa asiakassuunnitelmaa, ilmoitusvelvollisuutta, monialaista yhteistyötä ja omatyöntekijän tehtävää koskien on keskeistä varmistaa, että sääntely tukee aidosti sujuvaa, vaikuttavaa ja asiakaslähtöistä palvelukokonaisuutta. Asiakassuunnitelman kokoava rooli, omatyöntekijän koordinoiva vastuu sekä selkeät yhteistyövelvoitteet sosiaalihuollon, terveydenhuollon ja muiden toimijoiden välillä luovat rakenteet, mutta niiden toimivuus edellyttää käytännössä vahvaa moniammatillista yhteistyötä.

Erityisesti erityistä tukea tarvitsevien lasten ja perheiden kohdalla sosiaalityön, pedagogisen osaamisen, terveydenhuollon, kuntoutuksen ja yhteisöllisten toimijoiden saumaton yhteistyö on välttämätöntä palvelujen yhteensovittamiseksi ja päällekkäisyyksien ehkäisemiseksi. Riittävät resurssit ja hallittavat asiakasmäärät mahdollistavat sen, että omatyöntekijä voi virkavastuullisena toimijana koota verkoston, vahvistaa asiakkaan osallisuutta ja varmistaa, että tuki muodostaa johdonmukaisen ja vaikuttavan kokonaisuuden asiakkaan edun turvaamiseksi.

13 Lausuntopalaute luvusta 5 - sosiaalityöntekijän erityiset tehtävät. Onko ehdotus selkeä ja toteuttavissa oleva?

Kyllä

Perustelut tiiviisti?

Ehdotettua 49 c §:ää voidaan pitää lähtökohtaisesti perusteltuna, mikäli sen soveltaminen ei tarpeettomasti rajoita moniammatillisen työn joustavuutta ja eri ammattiryhmien tarkoituksenmukaista osaamisen hyödyntämistä. On perusteltua, että vaativaa ammatillista ja eettistä harkintaa, erityistä sosiaalioikeudellista osaamista, suojelun tarpeen arviointia sekä monialaisen yhteistyön johtamista edellyttävät tilanteet kuuluvat sosiaalityöntekijän vastuulle asiakkaan oikeusturvan varmistamiseksi. Samalla on kuitenkin tärkeää, että sääntely tukee selkeää mutta toimivaa työnjakoa, jossa sosiaalityöntekijän erityisosaaminen kohdennetaan niihin asiakkuuden vaiheisiin ja tilanteisiin, joissa siitä on eniten hyötyä, ja jossa työ toteutuu tiiviissä yhteistyössä sosiaaliohjaajien, terveydenhuollon, pedagogisten toimijoiden ja muiden asiantuntijoiden kanssa. Näin varmistetaan, että vastuusääntely ei kavenna moniammatillisuutta,

vaan päinvastoin vahvistaa sitä selkeyttämällä rooleja ja turvaamalla sujuvat, vaikuttavat ja asiakkaan edun mukaiset palvelukokonaisuudet.

14 Lausuntopalaute luvusta 5 - sosiaalihuollosta vastaava viranhaltija. Onko ehdotus selkeä ja toteuttavissa oleva?

Kyllä

Perustelut tiiviisti?

Ehdotettua 47 §:ää sosiaalihuollosta vastaavasta viranhaltijasta voidaan kannattaa, sillä se vahvistaa sosiaalihuollon sisällöllistä johtamista, lainmukaisuutta, laatua ja asiakasturvallisuutta vastaavalla tavalla kuin terveydenhuollossa on säädetty. Selkeä vastuun kohdentaminen tukee sosiaalihuollon kokonaisvaltaista kehittämistä, omavalvonnan toimivuutta sekä palvelujen yhdenvertaista toteutumista eri alueilla. Samalla on kuitenkin korostettava, että sääntelyn tavoitteet voivat toteutua vain, jos hyvinvointialueilla on käytettävissään riittävät henkilöstö- ja talousresurssit sekä toimivat rakenteet sisällölliseen johtamiseen. Vastaavan viranhaltijan tehtävän vaikuttava hoitaminen edellyttää tiivistä ja sujuvaa yhteistyötä niin sosiaalihuollon sisällä kuin terveydenhuollon, kuntien, Kelan ja kolmannen sektorin kanssa. Selkeä johtamisvastuu yhdistettynä riittäviin resursseihin ja vahvaan moniammatilliseen yhteistyöhön luo edellytykset laadukkaille, integroiduille ja asiakaslähtöisille palvelukokonaisuuksille.

15 Lausuntopalaute sosiaalihuollon asiakastietojen kirjaamisesta. Onko ehdotus selkeä ja toteuttavissa oleva?

Kyllä

Perustelut tiiviisti?

Ehdotettuja muutoksia 17 §:ään ja 37 §:ään voidaan pitää perusteltuina, sillä ne selkeyttävät kirjaamisvelvollisuuden kohdentumista kaikkiin palvelun toteuttamiseen osallistuviin henkilöihin ja ohjaavat kirjaamista olennaisiin, tarpeellisiin ja riittäviin tietoihin. On tärkeää, että sääntely tukee tarkoituksenmukaista ja asiakastyötä palvelevaa kirjaamiskulttuuria sekä mahdollistaa myös neuvonnan ja ohjauksen dokumentoinnin asiakkaan oikeusturvan ja tiedonsaannin vahvistamiseksi. Samalla on kuitenkin korostettava tarvetta selkeyttää eri ammattiryhmien kirjaamisvelvollisuuksia siten, etteivät käytännöt muodostu epäyhtenäisiksi tai perustu muodolliseen asemaan liittyviin rajoitteisiin, vaan työn sisältöön ja vastuisiin. Yhtenäinen, selkeä ohjeistus tukee sujuvaa moniammatillista yhteistyötä, vähentää päällekkäistä kirjaamista ja varmistaa, että työntekijöille jää riittävästi aikaa asiakkaiden kohtaamiseen.

16 Lausuntopalaute asiakasmaksuihin ehdotetuista muutoksista?

Esitettyjä asiakasmaksujen korotuksia ei voida kannattaa, koska niiden yhteisvaikutuksia asiakkaiden taloudelliseen tilanteeseen ei ole arvioitu riittävästi kokonaisuutena. Pitkäaikaisen ympärivuorokautisen palveluasumisen ja laitoshoidon maksukaton nostaminen sekä kotona annettavien palvelujen maksuprosenttien korottaminen kohdistuvat erityisesti iäkkäisiin, pitkäaikaissairaisiin ja muihin paljon palveluja tarvitseviin henkilöihin, joiden toimeentulo on usein jo valmiiksi niukka. Samanaikaisesti toteutetut sosiaaliturvan leikkaukset, elinkustannusten ja asumismenojen nousu sekä muut maksujen ja omavastuiden korotukset heikentävät haavoittuvassa asemassa olevien kotitalouksien taloudellista liikkumavaraa. Ilman kattavaa vaikutusarviota on olemassa riski, että maksujen korotukset lisäävät toimeentulotuen tarvetta, syventävät

eriarvoisuutta ja vaarantavat palvelujen tosiasiallisen saavutettavuuden. Asiaksmaksupolitiikassa tulisi ensisijaisesti turvata riittävä toimeentulo ja yhdenvertainen pääsy välttämättömiin sosiaali- ja terveyspalveluihin.

17 Lausuntopalaute muista säädösmuutosehdotuksista?

Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta

Ehdotettuja muutoksia tulee tarkastella ensisijaisesti kansainvälistä suojelua hakevien, tilapäistä suojelua saavien ja ihmiskaupan uhrien perus- ja ihmisoikeuksien näkökulmasta. On välttämätöntä, että heillä on tosiasiallinen ja joustava pääsy tarvitsemiinsa sosiaalipalveluihin sekä moniammatilliseen tukeen koko vastaanottoprosessin ajan. Tuen tarpeet voivat olla moninaisia ja nopeasti muuttuvia, ja ne voivat liittyä esimerkiksi traumaattisiin kokemuksiin, mielenterveyteen, perhetilanteeseen, vammaisuuteen tai arjen hallintaan. Siksi palvelujen saatavuutta ei tule rajata jäykillä muodollisilla edellytyksillä tai hallinnollisilla tulkinnoilla, vaan arvioinnin tulee perustua yksilölliseen, kokonaisvaltaiseen harkintaan.

Erytystä huomiota on kiinnitettävä haavoittuvassa asemassa oleviin henkilöihin sekä siihen, että palveluketjut toimivat sujuvasti esimerkiksi kuntaan siirtymisen yhteydessä. Oikeus riittäviin ja oikea-aikaisiin palveluihin on turvattava yhdenvertaisesti ilman, että tuen saaminen viivästyy muodollisten rajoitusten vuoksi.

18 Antaako esitysluonnos riittävän ja oikean kuvan lakiehdotusten taloudellisista vaikutuksista?

Osittain ei

Perustelut tiiviisti?

Esitysten taloudellisia vaikutuksia on kokonaisuutena vaikea arvioida luotettavasti etukäteen, sillä palvelutarpeisiin vaikuttavat monet samanaikaiset ja osin ennakoimattomat tekijät. Väestön ikääntyminen, muuttoliike, kansainvälinen suojelu, sosiaaliturvan muutokset sekä yleinen taloudellinen tilanne voivat nopeasti lisätä tai muuttaa erilaista tukea tarvitsevien ihmisten määrää ja palvelujen intensiteettiä. Myös maksujen korotukset ja palvelujen saatavuuden rajoitukset voivat johtaa kustannusten siirtymiseen toisiin palveluihin tai viimesijaiseen toimeentulotukeen. Tämän vuoksi uudistusten toimeenpanossa on varmistettava riittävä seuranta ja vaikutusten arviointi sekä valmius tehdä korjaavia muutoksia, jotta taloudelliset tavoitteet eivät vaaranna perusoikeuksien toteutumista ja palvelujen tosiasiallista saatavuutta.

19 Antaako esitysluonnos riittävän ja oikean kuvan lakiehdotusten muista vaikutuksista ja yhteisvaikutuksista?

Osittain ei

Perustelut tiiviisti?

Kokonaisuutena tarkasteltuna uudistus muodostaa poikkeuksellisen laajan ja monitasoisen kokonaisuuden, jonka yhteisvaikutuksia on vaikea hahmottaa täysimääräisesti ennakolta. Useat

samanaikaiset muutokset – kirjaamiskäytäntöihin, palvelujen järjestämiseen, asiakasmaksuihin sekä eri asiakasryhmien oikeuksiin – kytkeytyvät toisiinsa ja voivat käytännössä vaikuttaa toistensa toteutumiseen. Vaikka yksittäiset muutokset voivat olla perusteltavissa hallinnollisen selkeyden, kustannusten hallinnan tai työn sujuvoittamisen näkökulmasta, niiden kumulatiivinen vaikutus voi muodostua merkittäväksi erityisesti haavoittuvassa asemassa oleville ihmisille.

Säästötavoitteet lisäävät riskiä siitä, että palvelujen saatavuus, oikea-aikaisuus tai laatu heikkenevät tavoilla, joita ei ole vaikutusarvioissa kyetty täysin ennakoimaan. Maksujen korotukset, palvelujen rajaaminen ensisijaisesti ammatilliseen asiantuntijatyöhön sekä tarkentuvat kirjaamis- ja menettelysäännökset voivat yhdessä nostaa kynnystä hakea tai saada tukea. Tällöin vaarana on, että ongelmat kasaantuvat ja johtavat raskaampien ja kalliimpien palvelujen tarpeeseen myöhemmin. Erityistä huomiota tulee kiinnittää perustuslain turvaamiin perusoikeuksiin, kuten oikeuteen välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon sekä yhdenvertaisuuteen. Näin laajassa uudistuksessa korostuu tarve huolelliselle, pitkäjänteiselle seurannalle ja valmiudelle tehdä korjaavia muutoksia, mikäli yhteisvaikutukset osoittautuvat ennakoitua kielteisemmiksi.

Halmetoja Marita
Humanistinen ammattikorkeakoulu Humak